

הוראת אמנות

ד"ר סיגל ברקאי, 2019

מה במצגת?

1. למה חשוב ללמד אמנות?
2. כיצד לכתוב מערך שיעור
3. הוראת אמנות בהתאם לתכניות הלימודים של משרד החינוך
4. כיצד לפתח נושא באמצעות מפת חשיבה – מהם מקורות ההשראה?
5. כיצד "לאשכל" נושאים ותכנים המובילים לפיתוח תכנית עבודה שנתית
6. כיצד לבנות, לפתח ולכתוב תכנית עבודה שנתית
7. רפלקציה על צפייה במורה לאמנות: מהם הקריטריונים? על מה להסתכל?
8. כיצד להשתמש ביומן?

למה חשוב ללמוד וללמד אמנות?

מקורות

- חזון לימודי האמנות – מפמ"ר אמנות משרד החינוך
- תכנית הלימודים באמנות לבית הספר היסודי
  1. עמ' 6 – רציונל
  2. עמ' 7-8 – הנחות יסוד
  3. עמ' 10 – מטרות אופרטיביות
  4. עמ' 34- יתרונות החינוך לאמנות על פי אייזנר
- מסמך מדיניות: "חינוך ראוי לאמנויות במאה ה-21" – משרד החינוך
- תכנית הלימודים האוסטרלית בחינוך לאמנות

מהו שיעור אמנות טוב?

- **לבחור נושא בעל ערך ורלוונטיות לתלמידים** – עפ"י תכנית העבודה השנתית - התאמה לתכנים במעגל השנה, למידה בין תחומית, היכרות עם תרבויות - על פי תכנית הלימודים באמנות.
  - **להכין מצגת עיונית ולעודד התבוננות ושיח פרשני על העבודות** – להשתמש במקורות הוראה מגוונים.
  - **לתת תרגיל מעשי יצירתי**, המערב את התלמיד ומעורר בו הנאה, חווית למידה, חוויה אסתטית, התרגשות, תחושת שייכות, מוטיבציה לעבודה.
  - **להגיש מבחר חומרים מושך ומפעיל** - או להחליט מראש על חומר/ים מסוימים אותם מגישים באותו שיעור ולהתעמק באפשרויות של כל חומר (למשל: חימר, פחם, צבעי מים וכד').
  - **לאפשר לכל ילד מרחב יצירה נוח** – שולחן גדול, כן ציור, כן פיסול, פינה על הרצפה, שולחן מחשב וכד'.
  - **לסכם את השיעור על ידי הצגת העבודות ושיחה קבוצתית** אפילו אם הן לא גמורות, להציגן זו לצד זו ולעודד שיחה על מחשבות ותחושות: מה רצינו לעשות? האם הצלחנו? מה עלה, מה היה טוב/קשה וכד'.
-

הוראת אמנות בהתאם לתכניות הלימודים של משרד החינוך

- תכנית הלימודים באמנות חזותית
נכתבה כדי לתת למורה מסגרת ותבנית לעבודה בשטח, מבלי להכתיב ולהגביל את אפשרויות ההוראה העצמאיות שלה/ו
- הבסיס לכתיבת תכנית עבודה שנתית הן "אבני הדרך" של התכנית (עמ' 12).
- קיימת תכנית לימודים לכל שכבת גיל: יסודי, חטיבת הביניים ותיכון. יש לקרוא היטב את התכנית לפני שמתחילים ללמד, ולהתאים על פי הגיל וקהל היעד.

תכנון זמן: מערך שיעור

סה"כ: 45 דק' / 90 דק'

- פתיח 10-20 דק'
- שימוש במקורות הוראה מגוונים (שיר, סיפור, יצירת אמנות, מוזיקה, וידאו, יוטיוב, מצגת). שיחה בקבוצה על המקורות וכיצד הם מובילים אותנו ליצירה בסדנה.
- גוף השיעור – 30-60 דק'
- להחליט אם מעשי או עיוני. בסדנה: להציג בצורה ברורה את התרגיל. לאפשר יצירה עצמאית בהתאם למקורות ההוראה. להסתובב בכיתה ולהנחות אישית תלמידים מתקשים.
- סיכום – 5-10 דק'
- לאסוף את עבודות התלמידים, להציג אותן ולשוחח עליהן בקבוצה.
- תצוגה
- מדי מספר שיעורים כדאי לתלות את עבודות התלמידים בכיתה ובמרחב בית הספר

*לא לשכוח – סדר וניקיון הכיתה

*חשוב! אפשר ללמד כל נושא מספר שיעורים, העבודות הלא גמורות יאוכסנו בארון נעול בכיתה ויוחזרו לתלמידים בתחילת השיעור הבא.

כיצד לפתח נושא באמצעות מפת חשיבה

- **מפת חשיבה** היא כלי יעיל לפיתוח נושא או מערך נושאים שלם לתכנית שנתית.
- ניתן להתחיל את מפת החשיבה מיצירת אמנות (ליל כוכבים, ואן גוך), או ממילה (בית), או מתחום כלשהו (צבע בפיזיקה), או שאלה (מהי אהבה?), או מחפץ (נעליים), או מתמונה (צילום משפחתי) ועוד ועוד...
- כל "גירוי" הנמצא במרכז מפת החשיבה יכול לשלוח אותנו לתחומים ונושאים רבים ומגוונים.
- ניתן לעשות מפת חשיבה יחד עם התלמידים ולקבוע בשיתוף איתם את תכני הלימוד לאורך השנה.
- אפשר לעשות מפת חשיבה בפתיחת כל נושא חדש
- מפת החשיבה יכולה להיות יצירה אמנותית-עיצובית בפני עצמה – לאחר העבודה עליה בסטודיו נתלה אותה
- אפשר לעשות גם "לוח השראה" מעוצב לנושאים חדשים – בשיתוף התלמידים

כיצד "לאשכל" נושאים

- **אשכול – או קבוצת שיעורים בעלת נושא משותף** יהיה בעל **רציונל מארגן** משלו, למשל: מיתולוגיות, עונות השנה, בעלי חיים, משפחתי וכד'.
- בכל אשכול יהיו מספר **תתי-נושאים** המתקשרים לנושא המרכזי.
- כל תת-נושא יפתח **מיומנויות** אחרות ויטייחס באופן שונה ל"אבני הדרך"

למשל:

- **מיתולוגיה באבן התרבויות** – להכיר אמנויות המתייחסות למיתולוגיות של: יוון, הינדואיזם, שינטו, אסלאם, יהדות - וליצור בהשראתן.
- **מיתולוגיה באבן המיומנויות הטכניות** – להכיר ולהתנסות בטכניקת "הדמויות השחורות" ו"הדמויות האדומות" וליצור כדי חרס מצוירים.
- **מיתולוגיה באבן שפת האמנות:** המורה תספר את סיפורו של נרקיס וכל ילד יצייר את עצמו לפי מראה – דיוקן עצמי

כיצד לבנות תכנית עבודה שנתית

- ליצור **טבלה** המכילה את כל החודשים בהם מלמדים מספטמבר עד יוני
  - בכל חודש יהיה אשכול שיעורים אחד
  - קביעת האשכול תהיה על פי **רציונל** מסוים, לדוגמה: מעגל השנה – התחלה, סוף, חגים ומועדים, נושאים לימודיים רב-תחומיים, נושאים באמנות ועוד.
  - בכל אשכול יש לתכנן **4 שיעורים** שכל אחד מהם יכיל התנסות והקניה עיונית ומעשית, שיח קבוצתי ומשוב על עבודות התלמידים.
  - **שיעור ראשון בחודש** – פתיחת הנושא (מצגת, מפות חשיבה, שימוש במקורות הוראה מגוונים, רב תחומיות באמנויות – פרפורמנס, הצגה, תסריט, וידאו, אנימציה, קומיקס ועוד)
  - **שיעור שני בחודש** – מעשי – עבודה סדנאית
  - **שיעור שלישי בחודש** – כנ"ל
  - **שיעור אחרון בחודש** – סיכום, תצוגה, משוב על עבודות
  - בכל שנה כדאי לקבוע מראש 2-3 **ימי שיא** – תערוכה מסכמת במרחב בית הספר, הזמנת הורים וצוות מורים, אירוע פתיחה חגיגי, הדרכה בתערוכה על ידי התלמידים וכד'.
  - יש לשלב, תוך תכנון מראש, את ה"**יעוץ החזותי**" למרחב בית הספר במעגל השנה ובתערוכות התלמידים (גלריית תלמידים, טקסים, תפאורות, מסדרונות, חגים ומועדים) - בשיתוף ובהפעלת המנהל/ת וצוות המורות/ים.
-

רפלקציה על צפייה

קריטריונים לצפייה במורה לאמנות

1. מהי **תכנית הלימודים** של המורה? האם היא עובדת לפי מערך שיעור מתוכנן? האם יש לה תכנית שנתית?
2. מהו **מבנה השיעור**? האם המורה משלבת התבוננות ופרשנות, הקניית ידע, התנסות מעשית-סדנאית, שיח קבוצתי, תצוגת עבודות?
3. **כיצד מתנהל השיעור**? משמעת, ארגון, סדר וניקיון, יחס לתלמידים?
4. האם המורה מארגנת נכון את הזמן?
5. מה **נוכחות האמנות במרחב בית הספר**? האם התצוגה של יצירות התלמידים משולבת במרחבי בית הספר? האם קיימת גלריית תלמידים? האם יש מעורבות של המורה לאמנות בתכנים "כלליים"?
6. האם קיים **חדר מקצוע/סטודיו**? מה הוא מכיל? (שולחנות, ארונות, כיור, לוחות תצוגה, מחשב ומקרן, כני ציור?)

יומני צפייה, חשיבה והשראה

יומנים המשמשים למחקר-יצירה

תכנון העתיד

- **מחברת סקיצות** – רישום מהיר, התרשמות אמנותית, צילומים, סקיצות, תכנון יצירתי
- **מחברת השראה** – איך לחשוב על תרגילים ונושאים חדשים? לוחות השראה, הקשרים חזותיים, מפות חשיבה, השפעות מאומנים, פינטרסט.

תיעוד ההווה

- **יומן פעולה** – מה הפעולות שעשיתי, מה ראיתי? מה זה העלה בי? מחשבות, הרהורים פילוסופיים, תובנות.

רפלקציה על העבר

- **דו"ח צפייה** – ניתוח צפייה במורים על פי הקריטריונים.
-

תמיכה פדגוגית במורה לאמנות

- **באתר מפמ"ר אמנות** ישנן הצעות רבות למצגות ותכניות פדגוגיות באמנות שנכתבו על ידי צוות הפיקוח בנושאים בין-תחומיים ודיסציפלינריים וכן מצגות של מורים מנוסים. מומלץ להשתמש בדוגמאות אלו בתחילת הדרך ובהמשך – לשם ריענון.
- אחרי שמתחילים ללמד נמצאים בקבוצת תפוצה של הפיקוח שמעדכנת את הידע ונותנת רעיונות, מפרסמת השתלמויות פיתוח מקצועי, תחרויות, תערוכות, דוגמאות ואתרים רלוונטיים, נושא שנתי ועוד.
- כל מורה חייב להשתלם 60 שעות בשנה כדי לקבל גמולים ולהתקדם במשכורת (רפורמות אופק חדש ועוז לתמורה).

